

In gesprek met Jan Willem Drukker

‘Eigenlijk voer ik een pleidooi tégen de kwantitatieve economische geschiedenis.’

Jan Willem, je hebt economie gestudeerd en je was en bent geïnteresseerd in wiskundige benaderingen. Waar kwam die interesse vandaan? Hoe kom je bij de geschiedenis terecht als wiskundig georiënteerd econoom die gepokt en gemazeld is in kwantitatieve methoden en technieken?

Eigenlijk was dat een opeenstapeling van toevalligheden. Ik was aanvankelijk in Groningen kwantitatieve economie gaan studeren, maar dat vond ik wel erg droog. Toen ben ik voor mijn kandidaats als keuzevak economische geschiedenis gaan doen, bij Han Baudet.⁹ Dat vond ik erg interessant, maar het had niets met kwantitatieve economie te maken. Dat moet eind jaren zestig, begin jaren zeventig zijn geweest. Via Han kwam ik erachter dat er in Amerika kwantitatieve economen of econometristen rondliepen, die bezig waren met economische geschiedenis; dat wist hij. Dat was ook op basis van een artikel van Slicher van Bath in het *Tijdschrift voor Geschiedenis*.¹⁰ Toen heeft Baudet gezegd: ‘Dat moeten we ook gaan doen, maar hier in Nederland is er niets voor, dus wil je niet naar de Verenigde Staten?’ Vervolgens ben ik naar de VS gegaan en daar heb ik het grootste gedeelte van mijn doctoraalvakken bijengesprokkeld. Op *Purdue University*, de bakermat van de *New Economic History*, waar ik toen arriveerde, was de *New Economic History* inmiddels zo’n succes geworden, dat er geen economisch-historicus meer was. Die waren allemaal naar nog prestigieuzere universiteiten vertrokken. Ze moesten dus een economisch-historicus importeren, speciaal voor mij! Het zegt wel iets over de flexibiliteit van het Amerikaanse universitaire

⁹ Han Baudet, inmiddels overleden hoogleraar economische geschiedenis RU Groningen.

¹⁰ B.H. Slicher van Bath, ‘Nieuwe wegen in de Amerikaanse economische en sociale geschiedenis’, *Tijdschrift voor Geschiedenis* 82 (1969) 206-232.

systeem, dat ze dat ook prompt deden. Zo ben ik in de economische geschiedenis terechtgekomen. Eigenlijk toeval, behalve dat Han natuurlijk een zeer inspirerende man was. Ik deed het gewoon als hobby erbij, maar op een gegeven moment begon het zo leuk te worden, toen werd het mijn werk!

Je kon het wel met Baudet vinden, ook al kwam hij uit een hele andere traditie?

Heel anders, maar hij stond open voor geheel andere dingen dan de traditie waar hijzelf uit stamde. Het was totaal niet iemand die zijn visie oplegde aan anderen, in tegendeel.

Het was natuurlijk wel een heldere aanpak die Baudet voorstond, ook meer kwalitatief en literair.

Zeker, maar zoals gezegd, hij stond open voor andere benaderingen, dat vond hij interessant.

Zijn proefschrift ging over middeleeuwse historiografie, als ik mij goed herinner; vandaar aanvankelijk mijn verbazing, maar dat ging dus goed.

68

Ik kon het erg goed met hem vinden, en hij heeft — ik geloof niet dat ik jok — na zijn proefschrift nooit meer iets aan de middeleeuwen gedaan. Na dat proefschrift is hij terechtgekomen, als ik mij niet sterk vergis, bij het ANP. Daar heeft hij gewerkt voordat hij hoogleraar werd. Hij is ook nog leraar op de middelbare school geweest in Den Haag.

En via hem ben je bij de 'design geschiedenis' terechtgekomen.

Hij had voor dat vak een aanstelling in Delft. Een totaal andere wereld, daar gaf hij die design geschiedenis, of zoals hij het noemde, 'de geschiedenis der mens-productrelaties'. Dat was een vak, dat had hij zelf uitgevonden en daarmee liep hij bij de internationale ontwikkelingen voorop. Als er al wat aan design geschiedenis werd gedaan in die tijd, dan gebeurde dat door kunsthistorici en die gebruikten ook een kunsthistorische methode. Met andere woorden: ze gingen kijken naar ontwerpers. Als je wilt weten waarom de 'Coldspot' koelkast eruit ziet zoals hij eruit ziet, dan ging je naar een biografie van Raymond Loewy toe! Maar Baudet had een andere benadering. Die keek veel meer hoe veranderingen in producten en productinnovatie het leven van mensen veranderden aan de ene kant en aan de andere kant hoe het proces van productinnovatie op zichzelf in elkaar zat.

En die lijn heb jij na Amerika doorgetrokken?

Dat is een heel raar verhaal. Zoals ik al zei, Han Baudet had dat vak zelf uitgevonden. Later is het buiten hem om eigenlijk een serieus vakgebied geworden, met een eigen tijdschrift *The Journal of Design History*, maar in die tijd was dat niet zo. Hij had het echt zelf bedacht, maar dat had niets te maken met zijn Groningse werk, want daar deed hij er veel minder aan. En het had helemaal niets te maken met het werk wat ik in Groningen deed. Dat was kwantitatief. Ik zat modelletjes in elkaar te schroeven. Toen Han in Delft met emeritaat ging, was er dus niemand om hem op te volgen. Hij was geen man die een school stichtte of leerlingen in zijn richting uitdeweide of zo, helemaal niet, het was vrijheid blijheid bij hem. Toen gingen ze eens kijken bij zijn leerlingen en belden ze mij op. Ik weet nu hoe je met sollicitatiecommissies voor hoogleraarplaatsen moet omspringen, want ik antwoordde naar eer en geweten: 'U hebt de verkeerde, u moet mij niet hebben! Ik doe hele andere dingen, ik weet er absoluut niets van, u moet mij absoluut niet hebben!' Ja, dan word je uitgenodigd voor een gesprek!

Dat is dus goed afgelopen.

Ja, dat is goed afgelopen, ik werk nog steeds met veel plezier in Delft. En ben uiteindelijk toch een beetje in die richting van Baudet terechtgekomen!

Wat voor vakken geef je daar?

Geschiedenis van het industriële ontwerpen. Ik werk samen met een kunsthistoricus daar, een vriend van mij. Die geeft de stijlgeschiedenis, zoals het classificeren in bepaalde stijlperiodes, en mijn verhaal is toch eigenlijk echt 'een economisch historicus vertelt over producten'. Daar komt het eigenlijk op neer. Ik doe het wel vanuit een economisch-historische invalshoek.

Als ik overzie wat je de laatste tientallen jaren hebt gedaan, zou je dan kunnen zeggen dat er de laatste tijd een verschuiving in je denken heeft plaatsgevonden? Ik heb het maar genoemd: van Saulus tot Paulus.

Van wat?

Van Saulus tot Paulus. Spreekt gij de tale Kanaäns niet? Het is toch overduidelijk: vroeger zat je tot over je oren in de wiskunde en de modellen die je 'in elkaar schroefde', zoals je net zei. En nu komt er opeens in 2003 van jouw hand een boek op de markt, dat ik toch beschouw als een rehabilitatie van de traditionele historische aanpak!

Dat klopt, dat onderschrijf ik voor 100%. Mooier kan ik het niet zeggen!

Het is een 'shocking' ervaring, dat zo'n keiharde econoom, zoals jij toch bekend staat in de wereld van de historici...

Ja, maar ik hoop dat ik, op mijn oude dag, nog eerlijk kan blijven. Dat je oog hebt voor het feit dat die harde econometrische benadering zijn grenzen bereikt heeft. Ik denk dat als het gaat over details of over hele kleine, precieze problemen, dat het nog steeds heel vruchtbaar is om een strakke wiskundige en statistisch toetsbare aanpak te kiezen. Geen enkel probleem.

Maar de grote vraag, waar het altijd over gegaan is, zowel in de traditionele economische geschiedenis, als in de *New Economic History*, is en blijft: 'wat veroorzaakt economische groei?' In de *New Economic History* was iedereen er vast van overtuigd dat daar in kwantitatieve zin antwoord op te geven was, zodat ook de noodzakelijke en voldoende voorwaarden voor groei kwantitatief te bepalen zouden zijn. Dat had belangrijke implicaties voor de te volgen strategie in bijvoorbeeld de ontwikkelingseconomie. Als je kwantitatief de juiste voorwaarden wist te realiseren in een land, dan kwam de groei vanzelf, zo was de algemene gedachte. Eind jaren zeventig begint het besef door te dringen dat dat een illusie is. Je kunt exact dezelfde voorwaarden scheppen in twee geofysisch en technologisch gelijksoortige landen, en toch zul je zien dat het ene land gaat groeien en het andere niet. Ik denk dat dat bij mij de doorslag heeft gegeven voor het inzicht dat daaronder iets zit wat in elk geval op dit moment niet te kwantificeren valt. En dan kom je als vanzelf terecht bij twee dingen. In de eerste plaats de conclusie dat je het *resultaat* van economische groei keurig kunt kwantificeren, maar de *oorzaken* veel minder goed, omdat die wel eens gelegen zouden kunnen zijn in culturele factoren. Wat dat betreft denk ik dat Max Weber hoognodig aan rehabilitatie toe is!

70

Het tweede punt is 'padafhankelijkheid', de gedachte dat de economische toekomstmogelijkheden van een land of een regio in meer dan marginale zin mede bepaald worden door het eigen verleden dat dat land of die regio met zich meesleept. Dit zijn allebei zaken die het optimisme van de 'maakbare samenleving' van de jaren zestig — waar de neoklassieke *New Economic History* ook mee doordrenkt was — ernstig ondermijnd hebben.

Dat was nieuw in jouw denken?

Dat was voor mij nieuw. Dat klopt.

Een stapje verder. Zijn je 'erkentnissleitende Interesses' verschoven? Ik denk dat je nu toch werkt vanuit hele andere gedachten, als ik dat zo hoor.

Ja, ik vind het nog steeds héél erg leuk om, zoals ik dat noem, kwantitatief te prutsen, kijken of je iets uit je coëfficiënten kunt halen, waarvan je denkt, hé, daar is iets gebeurd. Maar ik beschouw het niet meer als dé methode waarmee je tot diepere inzichten zou komen of tot betere inzichten zou komen waarom er economische veranderingen optreden. Dat boek heb ik uit.

Beperkt zich dit tot jou of zie je elders in het land of buiten ons land ook deze tendens?

Ik denk dat je het — voor zover ik het kan overzien hoor, want ik heb maar een klein zaklantaarntje — ook elders heel duidelijk kunt zien. Je kunt het bijvoorbeeld heel duidelijk zien in het werk van iemand als onze vriend Joel Mokyr, die een spijkerharde *New Economic Historian* is geweest, tientallen jaren lang. Maar ook bij hem zie je dat hij in zijn beroemde boek *Why Ireland starved*¹¹ op een gegeven moment zegt: ik kan er kwantitatief niet achter komen! Er is een aantal mogelijkheden, maar kwantitatief kan ik het niet aantonen. En daarnaast zie je toch ook een breukpunt in zijn werk. *The Lever of Riches*¹² is geen kwantitatief boek meer. Er komt nog één of een paar modelletjes in voor om iets uit te leggen, maar statistisch wordt er niets in getoetst, niets. En het laatste boek *Gifts of Athena*, precies hetzelfde. Het zijn meer dingen die op het terrein van de historische techniek en sociologie liggen, of hoe je het dan ook wilt noemen, maar het is geen *New Economic History*.¹³ Je ziet het elders ook.

71

Nog even terug naar jezelf. Heeft die benoeming in Delft ook bijgedragen tot die verschuiving in je denken?

Ja, dat is wel waar. Delft is zo'n totaal andere wereld dan de wereld die ik gewend was in Groningen. In de wereld van de ontwerpers leer je op een andere manier naar de wereld kijken. Als het gaat over innovatie of technologische vooruitgang waarvan economisch-historici zeggen dat is de motor van onze toenemende welvaart, dan kun je in Delft in de keuken kijken: hoe werkt dat in de praktijk, hoe worden innovaties bedacht en in de markt

¹¹ Joel Mokyr, *Why Ireland starved. An Quantitative and Analytical History of the Irish Economy 1800- 1850* (London etc. 1985).

¹² Id., *The Lever of Riches: Technological Creativity and Economic Progress* (New York 1990).

¹³ Id., *The Gifts of Athena: Historical Origins of the Knowledge Economy* (Princeton 2001).

gezet? Dan zit je heel dicht in of bij de smederij, zal ik maar zeggen. Dat verandert wel een beetje je denken.

En in dat verband heeft dat boek van Baudet, Een vertrouwde wereld: honderd jaar innovatie, waarschijnlijk ook indruk op je gemaakt?

Op het moment dat Han het uitbracht, heb ik het belang daarvan totaal niet gezien. Toen dacht ik nou ja, gezellig, leuk geïllustreerd boekje, boordevol anekdotes waar Han heel erg goed in was. Op het ogenblik wordt het beschouwd als wel degelijk het beginpunt van een nieuwe benadering in de geschiedschrijving, waar niet meer het ontwerp centraal wordt gezet maar het proces of het product. Op het moment dat je de Guernica van Picasso moet gaan duiden, lijkt het me verstandig om naar het leven van Picasso te gaan kijken. Maar op het moment waarop je moet uitleggen waarom een ijskast eruit ziet zoals hij eruit ziet, dan is het besluitvormingsproces om tot die vormgeving te komen totaal anders dan bij een individueel kunstwerk. Daar zijn zoveel andere partijen bij betrokken dan alleen die ontwerper. De ontwerper is slechts één van de spelers in het spel en wat hij doet is niet veel meer dan verschillende mogelijkheden aanreiken om het probleem op te lossen. Daarnaast heb je de chef van de werkplaats, die zich alleen maar kopzorg maakt hoe hij al die prachtige dingen in elkaar moet zien te schroeven met de machines die hij heeft staan. En die ligt op zijn beurt weer voortdurend in conflict met de marketing manager, die alleen maar in verkoopcijfers denkt en er stilzwijgend vanuit gaat dat je *alles* simpelweg in elkaar kunt schroeven. Ten slotte heb je nog de ondernemer die het hele zaakje financiert, het risico draagt en uiteindelijk de knoop moet doorhakken. Die man heeft een vrouw en hoort 's avonds van haar dat ze een roze ijskast belachelijk vindt. En dat geeft dan de doorslag om het hele project af te blazen. Ik overdrijf misschien een beetje, maar het geeft wel aan dat innovatie een veel minder rationeel gestuurd proces is dan economisch-historici denken, omdat economisch-historici eigenlijk alleen de successen in de praktijk zien en niet wat er allemaal mislukt is en vooral, om welke redenen een innovatieproject is mislukt.

Ik stap over naar het onderwijs. Hoe ligt de belangstelling bij de studenten voor het vak?

Dat is de ellende op dit moment. Ik wil niet zeggen dat alles met het vorige bestuursmodel van de universiteit ideaal was. Er werd misschien wel wat erg veel gediscussieerd over het merk afzuigkap in de kantine, door iedereen, maar het model dat we ervoor in de plaats hebben gekregen is strikt hiërarchisch. Dus het zou best kunnen dat er veel belangstelling is voor economische geschiedenis, maar zolang door degenen die het onderwijsprogramma

in elkaar schroeven — en dat zijn géén studenten — niet erkend wordt dat economische geschiedenis een belangrijk onderdeel van de economische wetenschap is, waar je ook wat aan hebt, dan wordt er geen aanbod gecreëerd en weet je dus niet wat de vraag is.

Dat is een minpunt op de rekening Het aantal studenten economische geschiedenis is misschien in het verleden groter geweest. We zien het ook binnen de faculteit in Amsterdam en ik hoor het ook van andere mensen die ik inmiddels geïnterviewd heb. Het baart toch een beetje zorgen dat het aantal hoofdvakstudenten zienderogen afneemt in de afgelopen tien jaar.

Die tendens zie je ook in de Letterenfaculteit in Groningen. De plaats van de geschiedenis in de Economische Faculteit in Groningen is, als je dat bekijkt over een periode van twintig jaar, ongelofelijk gemarginaliseerd. Daar is eigenlijk niets van over, ik geloof dat het een keuzevak is in de bachelorfase. Of misschien is er een piepklein vakje over 'ontwikkeling van nationale rekeningen'. Maar economen die in Groningen van de Economische Faculteit komen, weten niets van economische geschiedenis, tenzij ze keuzevakken voor zichzelf creëren en helemaal die richting uitgaan. Daar kunnen we kort over zijn.

Wel zijn er in Groningen nogal wat dissertaties op ons vakgebied met succes verdedigd. Als je het zo bekijkt, zeg je, is het niet allemaal kommer en kwel.

73

Maar als je het aantal van die dissertaties afzet tegen andere specialismen in de geschiedenis, dan weet ik niet of je de trend die we net signaleerden, namelijk dat het vak zich op dit moment in een stagnerende belangstelling mag verheugen, zou kunnen weerleggen. Je kunt wel zeggen dat er de afgelopen tijd een hoop dissertaties zijn verschenen op economisch-historisch gebied, dat klopt ongetwijfeld, en ik denk dat de invloed van het N.W. Posthumus Instituut, de landelijke onderzoeksschool, zeer positief is geweest. Maar je moet het natuurlijk altijd afzetten tegen het aantal dissertaties in andere historische deelgebieden. En ik weet niet of je dan niet op hetzelfde zou uitkomen. Het zou me niet verbazen in elk geval. En, om nou even door te somberen, in de huidige situatie heeft het Posthumus Instituut grote moeite om het hoofd boven water te houden in de Letterenfaculteiten. Nou, dat is ook niet zo'n optimistisch teken!

In de Economische Faculteit Groningen vond men dit aanvankelijk een uitstekend initiatief: een nationale onderzoeksschool op dat terrein waarin de *know how* gebundeld werd en studenten werden samengebracht, en in zekere mate zelfs programmatische afspraken onderling werden gemaakt. Dat

vond men prachtig. Nu is het op dit ogenblik zo dat alle decanen van Letterenfaculteiten, ik denk dat we geen geheim aan elkaar vertellen, expliciet hebben afgesproken: 'neen, daar doen we niet aan mee, want het zal ten koste gaan van onze eigen, lokale onderzoeksinstituten'. Ik denk dat dat een zeer negatieve ontwikkeling zou zijn voor de economische geschiedenis.

Het heeft natuurlijk toch veel betekend, dat Posthumus Instituut en alles wat ermee samenhangt. Om nog even op de proefschriften terug te komen: het aantal promoties zegt niet alles. Je weet het niet van andere specialismen maar, vergeleken met ons eigen vak in de jaren vijftig, zestig en zeventig is natuurlijk het aantal promoties gigantisch toegenomen.

Dat is waar, maar ook ben ik geneigd te zeggen: waar zullen we dat eens door gaan delen? Door het totale budget van de universiteit of de faculteit, of door het aantal mensen dat het doctoraalexamen haalt? Dan denk ik dat je toch nog dezelfde tendens ziet, maar dat die lang niet zo pregnant is.

Relativeren siert de historicus.

Ik zou het toch wel eens een keer willen delen op het aantal afgestudeerde historici of door het budget van faculteiten, of een heleboel verschillende dingen. Daarover kan je wel eindeloos twisten, wat nou het meest veelzeggend is, maar natuurlijk er zijn veel meer dissertaties verschenen dan in de jaren vijftig, kan niet missen, daar heb je gelijk in.

74

En wat die studenten betreft, zou het tij kunnen keren door bijvoorbeeld andere studieprogramma's te ontwikkelen?

Ik weet het niet, misschien kunnen we dan toch één ding van de *New Economic History* leren. In het midden van de jaren vijftig was de economische geschiedenis eigenlijk een volstrekt gemarginaliseerd gebied in de VS. Dat waren enkele excentrieke, belezen, erudiete mannen die in volstrekte afzondering iets heel ingewikkelds zaten te bestuderen over de koloniale economie. En de *New Economic History* heeft natuurlijk gezorgd voor een enorme *bullmarket* in de economische geschiedenis over de hele wereld. Die *bullmarket* is afgelopen. Er gebeuren natuurlijk nu nog hele belangrijke dingen, zoals waar Jan Luiten van Zanden mee bezig is, namelijk de reconstructie van de nationale rekeningen van Indonesië vanaf een grijs verleden, prachtig, schitterend! Bart van Ark heeft een enorme subsidie binnengesleept voor het maken van vergelijkende productieniveaus in alle Europese landen, waar ook tijdreeksanalyse in zit, dus eigenlijk toegepaste economische geschiedenis noem ik het maar, schitterend!¹⁴ Maar de marginale productiviteit van

¹⁴ Bart van Ark, hoogleraar economie Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

dit soort activiteiten neemt natuurlijk, zoals van iedere activiteit, op een bepaald moment af, en ik denk dat we wat die benadering betreft een punt van afnemende marginale productiviteit aan het naderen zijn. Het is dus hoog tijd om ook iets anders te gaan verzinnen, wil je leven in de brouwerij houden. Iets vergelijkbaars, splinternieuws, als de *New Economic History* in de jaren zestig was, want dat levert klanten op!

Kun je daar concreet over zijn, heb je daar ideeën over?

Whow! Nou, die zijn heel erg vaag, Leo.

Het zou kunnen dat je een hele onderwijsfilosofie hebt ontwikkeld in de afgelopen jaren?

Nee, ik denk wel dat een club als het Posthumus Instituut daar een hele belangrijke rol in zou kunnen vervullen. Ik betreur het zeer dat ze het op het ogenblik zo moeilijk hebben. Ik zou het Posthumus Instituut willen versterken! Jongens, steek de koppen bij elkaar, dit is alles wat er toe doet, en mobiliseer de KNAW. Ik heb het gevoel dat ze zich nu een beetje in een hoek laten slaan! Als decanen van Letterenfaculteiten afspreken dat ze die club wel eens even in de hoek zullen frommelen, want dat gaat ten koste van hun prachtige onderzoeksschool over Medemblik in de elfde eeuw, dan denk ik, kom op! Een beetje vechtlustig! Hé, kom op!

75

Het bestuur doet flink zijn best.

Ja, maar een zekere mate van vechtlust en terugvechten en een iets grotere mond af en toe. Is niet mijn stijl hoor, maar er is ook een zekere mate van defaitisme!

Aan de andere kant is het zo, dat bijna iedereen die ik nu gesproken heb in het kader van dit project, eigenlijk erg enthousiast is over de ontwikkeling van het vak de laatste jaren. Men ziet dat zo ook nog wel even doorgaan.

Oké, Leo, oké, het zal ongetwijfeld de leeftijd zijn. Ik bedoel dat ik een chagrijnige oude heer word, maar ik zie ondanks het aanstekelijke enthousiasme van een aantal uiterst inspirerende collega's ook dat er een culturele onderstroom is ontstaan die minder gunstige perspectieven biedt voor ons vakgebied in de toekomst. Economische geschiedenis is naar mijn smaak toch altijd in de afgelopen vijftig jaar heel nauw verbonden geweest met het wereldbeeld van het modernisme. Het vak werd toch op zijn minst ten dele geïnspireerd door de gedachte dat je door te reconstrueren welke activiteiten waar en wanneer tot grotere welvaart hebben geleid, op zijn minst daaruit een aantal vuistregels kon afleiden hoe je landen die in bit-

tere armoede verkeren op het goede spoor zou kunnen zetten. Dat was toch in elk geval de pretentie. Ik denk dat die pretentie de afgelopen decennia flink onder druk is komen te staan. Sommige landen hebben zich razendsnel economisch ontwikkeld, zonder ooit ene cent ontwikkelingshulp te hebben gehad, terwijl andere landen, waar miljarden ontwikkelingshulp heen is gegaan, economisch gezien razendsnel naar de ratsmodee zijn gegaan! Je kunt, denk ik, niet ontkennen dat die onontkoombare feiten de statuur van ons vak, in de zin van 'daar heb je iets aan, maatschappelijk', wel degelijk hebben aangetast.

Maar het zal toch ook te maken hebben gehad met, zo zal ik het maar noemen, sociaal engagement.

76

Precies, maar wat dat betreft zit het tij niet bepaald mee, want sociaal engagement is toch iets waar tegenwoordig wat lacherig over wordt gedaan. Of je het prettig vindt of niet — voor alle duidelijkheid: ik vind het niet prettig, maar het neoliberalisme en dan speciaal de nogal orthodoxe varianten daarvan, zijn de laatste jaren toch flink in opmars. Voorheen was het vak toch een beetje meer verbonden met het idee dat je een betere wereld kon maken voor je kinderen, je kleinkinderen, en dat je daartoe op zijn minst wat vuistregels uit de geschiedenis kon halen. Van nou, hoe deden ze dat nu in die zeventiende eeuw, want dat ging verrekte goed, zeg! Als je dat vergelijkt met andere landen: hoe kwam dat nou? Dat was de pretentie. Je ziet het zelfs in de geschiedenis van het vakgebied in ons land. Posthumus was natuurlijk, zeker in zijn tijd, een sociaal geëngageerd, links georiënteerd persoon. Al was hij nog zo'n keurige, deftige meneer op dat prachtige olieverfportret. In zijn tijd was het iemand die barste van het sociale engagement.

Een gloeiend marxist!

Een gloeiend marxist om het maar zo te zeggen, ja precies!

En dan Van Tijn! Hoe je hem ook wilt omschrijven, die man was uit onversneden links hout gesneden, en dat zijn toch markante figuren geweest. Goed, ze liepen niet allemaal, de 'Internationale' zingend, achter het rode vaandel aan, maar het vak is er toch door gekleurd en dat is op het ogenblik óntzettend uit de mode aan het raken.

Ik wilde nog even terug naar De revolutie die in haar eigen staart beet.¹⁵ Dat is natuurlijk een leuk beeld. Heb je daar in de vakpers al reacties op gekregen? Hoe valt zo'n boek?

¹⁵ J.W. Drukker, *De revolutie die in haar eigen staart beet. Hoe de economische geschiedenis onze ideeën over economische groei veranderde* (Utrecht 2003).

Ik was erg gevleid door een zéér lovende recensie van Joel Mokyr op het EH-net, met als voordeel dat Joel voortreffelijk Nederlands leest, maar hoe dan ook, het was een zeer vleiende recensie. In de eerste aflevering van het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis (TSEG)* stond ook een zeer positieve recensie met als eerste zin: 'Dit is een heerlijk boek!' Na zo'n beginzin denk ik: mijnheer, wat wilt u van me drinken. Maar wat vooral erg plezierig is, is dat met name in de Letterenfaculteiten het boek door studenten zeer positief ontvangen is, terwijl toch daar juist tamelijk veel studenten met angst en beven naar de economische geschiedenis kijken. Want, denken ze, wij zijn nu toch keurig op een universiteit terechtgekomen, hebben de wiskunde- en bètavakken reeds in een zéér vroeg stadium achter ons gelaten, en nu worden we toch weer gepakt door die vreselijk wiskundig georiënteerde economische geschiedenis! Ik heb van de studenten van de Letterenfaculteiten voortdurend de reactie gekregen dat ze het zo'n ontzettend plezierig boek vinden.

Voor studenten in de Letteren is het natuurlijk heel lastig om te begrijpen wat er omgaat in die New Economic History e.d., omdat hun vooropleiding van een heel andere aard geweest is.

Daarom heb ik de wiskunde doelbewust zo beperkt mogelijk gehouden en de hele toon van het boek 'as low key as possible'. In het boek wordt bijvoorbeeld consequent 'je' gebruikt als onbepaald voornaamwoord in plaats van 'men'. Voor de rest ben ik niet zo familiair, maar hier heb ik het doelbewust gedaan. Bovendien heb ik, waar nodig, die modelletjes stap voor stap uit elkaar gepeuterd, waardoor het boek niet alleen veel dikker werd dan de bedoeling was, maar ook, naar ik vreesde, hier en daar tamelijk saai. Die vrees bleek achteraf ongegrond. Studenten van de Letterenfaculteit vertelden me *en masse* dat ze die piepkleine stapjes nu juist plezierig vonden, omdat ze konden zeggen als ze zich er eenmaal doorgeworsteld hadden: 'Verrek! Nou snap ik het! En het is veel minder ingewikkeld dan ik dacht!' Als het boek daarmee een beetje koudwatervrees voor de economische geschiedenis heeft weggenomen bij studenten die lijden aan ernstige vormen van mathematische hoogtevrees, nou, dan ben ik niet ontevreden.

77

Dan heb je je doel ook bereikt. Het zou natuurlijk nog leuker zijn als die mensen zo gestimuleerd worden dat ze nog wat meer van dit soort vakken zouden kiezen.

Er is natuurlijk wel heel veel veranderd, in vergelijking met de tijd toen jij en ik statistiekonderwijs ontvingen op de universiteit. Ik kan me nog herinneren dat dat bij Rijken van Olst was, en dat er een heftige discussie was of je bij het tentamen gebruik mocht maken van een zogenaamde zakrekenma-

chine, of dat er van studenten gevergd moest worden dat ze hun staartdelingen op kladpapier moesten uitvoeren. Met behulp van een logaritmetafel van papier, dat mocht wel. En dat is natuurlijk volkomen flauwekul, want tegenwoordig is het zo dat iedereen die op een knop kan drukken, binnen een seconde op elke kwantitatieve databank een reeks van tests kan loslaten die, toen wij studeerden, niet eens bestonden! Maar de enige manier om daar wat mee te kunnen en om te voorzien wat die tests zeggen, en dat kan toch niet anders, is door grondig in de statistiek te duiken. Anders kun je hoogstens zeggen ja, daar komt 0.96 uit, nou, dat is toch prachtig? Maar je moet wel weten wat je doet, en dat is natuurlijk de grote handicap van het statistiekonderwijs. Dat is heel weinig gemoderniseerd als je het vergelijkt met de gigantische groei in de mogelijkheden van kwantitatieve toetsing die we er de afgelopen jaren bij gekregen hebben.

Mijn laatste vraag. Het is nu steeds over de kwantitatieve economische geschiedenis gegaan, maar er zijn natuurlijk ook nog andere terreinen. Ik denk dan aan jouw enthousiasme over de bestudering van de 'Weberthese' op basis van Groningse bibliotheekbronnen.

78

Dat is natuurlijk ideaal terrein waar je letterenstudenten heel gemakkelijk enthousiast kunt maken voor dingen die in het hart van ons vakgebied zitten. Ideaal studiemateriaal: pamfletten uit de tijd van de godsdiensttwisten in de zeventiende eeuw, waarvan onze universiteitsbibliotheek een grote collectie bezit. Daarmee ben je in één klap bij de 'Weberthese' en kun je aan het internationale debat meedoen. Gek, eigenlijk voer ik na het schrijven van een boek over kwantitatieve economische geschiedenis nu een pleidooi tegen de kwantitatieve economische geschiedenis.